

Komisia zverejnila opatrenia na zvýšenie potravinovej bezpečnosti v EÚ a vo svete

Európska komisia zverejnila 23. marca očakávané **oznámenie** o zabezpečení potravinovej bezpečnosti a posilnení odolnosti potravinových systémov v EÚ a vo svete. Komisia tak reaguje na kumulatívnu krízu v dôsledku vojny na Ukrajine a pandémie Covid-19 a odpovedá na apel lídrov krajín EÚ.

Zásobovanie potravinami dnes nie je v EÚ ohrozené, problémom je a bude rast cien. Ukázali sa tiež zraniteľné miesta potravinového systému EÚ: závislosť od dovozu energií, hnojív a krmív. V dôsledku toho je ohrozená kúpna sila spotrebiteľov a príjmy producentov. V dôsledku prerušenia obchodu sú reálne obavy o globálnu potravinovú bezpečnosť. Celosvetová produkcia pšenice je ohrozená tak ponukovým šokom, ktorý vyplýva z veľkosti podielu Ukrajiny a Ruska na trhoch s pšenice, ako aj šokom na vstupných nákladoch.

Komisia v oznámení tvrdí, že pri návrhoch opatrení vychádza z posúdenia situácie a „stavia na svojej vízii spravodlivého, zdravého a ekologického potravinového systému stanoveného v Európskej zelenej dohode a jej stratégii Z farmy na stôl“.

1. Opatrenia EÚ prispievajúce ku globálnej potravinovej bezpečnosti:

- potravinová pomoc Ukrajine;
- humanitárna pomoc krajinám s nedostatkom potravín;
- z geostrategického hľadiska musí EÚ prispieť k pokrytiu produkčnej medzery v pšenici;
- EÚ bude na medzinárodných fórach presadzovať vyhnutie sa vývozným obmedzeniam a zákazom vývozu potravín, keďže ich výsledky sú katastrofálne.

2. Opatrenia EÚ prispievajúce k domácej potravinovej bezpečnosti:

- vytvorenie Európskeho mechanizmu pripravenosti a reakcie na krízy v oblasti potravinovej bezpečnosti (EFSCM) – vykoná dôkladné zmapovanie rizík a slabých miest potravinového dodávateľského reťazca EÚ a navrhne opatrenia;
- dobre fungujúci jednotný trh je základom potravinovej bezpečnosti a bezpečnosti potravín EÚ aj v súčasnej kríze (Komisia výrazne proti obmedzovaniu vývozu zo strany ČŠ);
- v kontexte rastúcich cien potravín sú dôležité opatrenia na ochranu najzraniteľnejších občanov: cez príslušné EÚ fondy, znížené sadzby DPH, podporu hospodárskych subjektov, aby znížili ceny pre spotrebiteľov;

V rámci stabilizácie poľnohospodárskych trhov EÚ a podpory výrobcov:

- na zmiernenie tlaku vysokých cien by krátkodobé úpravy mohli znížiť dopyt po palive a krmive a zvýšiť ponuku stimulovaním vyšších výsadiieb jarnej pšenice;
- Spoločná poľnohospodárska politika (SPP) poskytuje možnosti prijať výnimočné opatrenia; cieľná podpora pre výrobcov, ktorí čelia nárastu vstupných nákladov, je potrebná, nemala by však oslabiť dlhodobé ciele odolnejšieho a udržateľnejšieho potravinového systému;
- Komisia navrhne, aby členské štáty oznamovali na mesačnej báze údaje o zásobách základných komodít (včasný a presný obraz o ich dostupnosti);
- Komisia navrhla podporný balík vo výške 500 mil. EUR, a to aj s využitím krízovej rezervy, na podporu výrobcov najviac postihnutých vážnymi následkami vojny na Ukrajine; prioritou by mala byť podpora pre poľnohospodárov zapojených do udržateľných postupov (pozn. krízová rezerva

pochádza zo zdrojov na priame platby; ČŠ môžu zdroje navýšiť z národných zdrojov až o 200% - otáznymi sú rozdelenie krízovej rezervy medzi ČŠ a rozpočtové možnosti ČŠ na zvýšenie zdrojov - hrozí prehlbenie nerovností);

- Komisia umožní členským štátom od 16. októbra 2022 vyplácať poľnohospodárom zvýšené preddavky na priame platby a opatrenia na rozvoj vidieka na plochu a zvieratá;
- s cieľom rozšíriť výrobnú kapacitu EÚ Komisia prijala 23. marca vykonávacie nariadenie s dočasnou výnimkou od greeningových povinností: umožnenie pestovania akýchkoľvek plodín na pôde ležiacej úhorom, ktorá je súčasťou oblastí ekologického záujmu v roku 2022;
 - ide celkovo o 4 mil. ha (ca. rozloha Holandska); v prípade SR ide o 30 tis. ha
- Komisia podporuje členské štáty pri využívaní možností na zníženie podielu primiešavania biopalív (zmiernenie tlaku na trhy s potravinovými a krmivovými komoditami);
- Komisia prijala 23. marca 2022 nový samostatný dočasný krízový rámec štátnej pomoci; rámec umožňuje pomoc vrátane priamych grantov výrobcovi zasiahnutým krízou (napríklad tým, ktorí sú postihnutí výrazným zvýšením vstupných nákladov, najmä krmív a hnojív), ako aj pomoc energeticky náročným podnikom (ako sú výrobcovia hnojív a spracovateľské podniky)
 - schémy na granty do 35 tis. EUR podnikom v sektoroch poľnohospodárstva, rybolovu a akvakultúry, a do 400 tis. EUR podnikom v ostatných sektoroch;
 - štátne záruky a dotované úvery;
 - pomoc na kompenzáciu vysokých cien energie v akejkoľvek forme, vrátane priamych grantov; celková pomoc na príjemcu nemôže presiahnuť 30% oprávnených nákladov, maximálne však 2 milióny EUR (na účel pokračovania hospodárskej činnosti môže byť poskytnutá ďalšia pomoc až do výšky 25 mil. EUR pre energeticky náročné podniky a do výšky 50 mil. EUR pre spoločnosti pôsobiace v špecifických odvetviach (výroba hliníka a iných kovov, sklenených vlákien, buničiny, hnojív či vodíka a mnoho základných chemikálií);
- zavádzajú sa opatrenia trhovej záchrannnej siete na podporu trhu s bravčovým mäsom;
- cenová a fyzická dostupnosť minerálnych hnojív musí byť prioritou (až do prechodu na používanie udržateľných typov hnojív alebo metód hnojenia); odvetvie hnojív v EÚ musí mať prístup k potrebnému dovozu vrátane plynu na výrobu hnojív v EÚ; ceny hnojív a zásoby sa budú monitorovať (aby sa neohrozila úroda).

3. Opatrenia na zabezpečenie odolnosti potravinového systému z dlhodobého hľadiska:

- udržateľnosť produkcie potravín je podľa Komisie základom potravinovej bezpečnosti; bez prechodu stanoveného v stratégii Z farmy na stôl a Stratégii v oblasti biodiverzity bude potravinová bezpečnosť vážne ohrozená v strednodobom a dlhodobom horizonte; pri vykonávaní týchto stratégií by sa nemala ohroziť celková produktivita poľnohospodárstva EÚ;
- závislosť EÚ na dovoze vstupov sa má riešiť ich zníženým využívaním (živiny, pesticídy) a organickým poľnohospodárstvom („pilieri“ prechodu k trvalo udržateľnému poľnohospodárstvu);
- zmiernenie tlaku na vstupné náklady bez zníženia výrobnnej kapacity (rast produktivity) sa má dosiahnuť inováciami, výskumom, technológiami, agroekológiou a znížením potravinového odpadu a plytvania;
- Komisia navrhne nové pravidlá na uľahčenie uvádzania biologických prípravkov na ochranu rastlín na trh a posudzuje aj možnosti nových pravidiel pre nové genomické techniky;
- úloha strategických plánov SPP na obdobie rokov 2023 – 2027 bude kľúčová pri podpore prechodu na udržateľné poľnohospodárske postupy – na to sa zamerajú nadchádzajúce pripomienky Komisie k návrhom plánov;
- Komisia vyzýva členské štáty, aby zabezpečili spravodlivejšie rozdeľovanie podpory k malým a stredným podnikom, na využitie nástrojov riadenia rizík v PRV a rozvoj krátkych dodávateľských reťazcov a iné druhy diverzifikácie príjmov;
- v rámci kondicionality Komisia očakáva maximalizáciu enviro-klimatických cieľov a minimalizáciu vplyvu na výrobnú kapacitu: napr. minimálny podiel ornej pôdy pre biodiverzitu by sa mal skôr

- zamerať na udržiavanie a vytváranie krajinných prvkov než na pôdu ležiacu úhorom;
- výzva ČŠ, aby zrevidovali svoje strategické plány SPP na optimalizáciu efektívnosti použitia hnojív (precízne poľnohospodárstvo, ekologické poľnohospodárstvo, agroekológia, poradenstvo pre manažment živín) + obmedzenie používania aj iných vstupov (antibiotiká a pesticídy);
 - dôležitým cieľom je zníženie závislosti od minerálnych hnojív vyrábaných z fosílnych palív;
 - v dôsledku nedávno prijatých sankcií bude musieť EÚ nahradiť podiel dovozu fosfátov a potaše z Ruska a Bieloruska (60% v prípade potaše a 35% v prípade fosfátov) inými zdrojmi – v rámci platných dohôd o voľnom obchode;
 - ďalšou prioritou je urýchlenie výroby a využívania obnoviteľnej energie;
 - Komisia bude venovať osobitnú pozornosť bielkovinovým plodinám vo svojom hodnotení strategických plánov SPP a vyzýva ČŠ, aby využili možnosti na podporu produkcie rastlinných bielkovín.

Komisia teda zverejnenými opatreniami upriamuje svoju pozornosť na potravinovú bezpečnosť v EÚ aj mimo EÚ, ciele Európskej zelenej dohody však zrejme nateraz revidovať nemieni, keďže ich vníma ako súčasť riešenia. Dôležitým je však dovetok, že pri vykonávaní týchto stratégií by sa nemala ohroziť celková produktivita poľnohospodárstva EÚ. Výzvou naďalej zostáva zaistenie primeraného dopadu jednotlivých stratégií na členské krajiny – aby nebola oslabená produkčná schopnosť konkrétnych krajín na úkor jej posilnenia v prípade iných krajín. To platí takisto aj pre krízový rámec štátnej pomoci, keďže rozpočtové možnosti členských krajín sú značne odlišné.